

Dr Jovana Milutinović, dr Slađana Zuković

Filozofski fakultet, Odsek za pedagogiju

Novi Sad

UDK: 371.95

ISBN 978-86-7372-131-6, 16 (2011), p.453-463

Originalan naučni rad

OBRAZOVANJE I UČENJE DAROVITIH U KONTEKSTU GLOBALNIH PROCESA*

Rezime: U tekstu se proučavaju heterogeni procesi globalizacije sa posebnim akcentom na njihove ekonomske, političke i kulturne dimenzije. Ovi procesi predstavljaju nov kontekst za obrazovanje, za njegove institucije i praksu, uključujući i oblast obrazovanja i učenja darovitih. Analizirajući „loše” posledice globalizacije, ali i pozitivna obeležja povezana sa njenom praksom i dinamikom, u tekstu se zaključuje da globalni procesi zahtevaju proširivanje pogleda na obrazovanje i pažljivije definisanje njegovih ciljeva koji bi trebalo da budu utemeljeni na humanističkim osnovama i usmereni ka razvoju kroskulturalnog razumevanja i višestrukih perspektiva i svesti o različitim događajima, te razvoju globalne svesti i veština bitnih za rešavanje globalnih problema. U tom kontekstu autorke razmatraju pretpostavke podrške darovitim tokom njihovog razvoja u okviru inovativnog pristupa globalnog obrazovanja.

Ključne reči: globalizacija, darovitost, obrazovanje i učenje, globalno obrazovanje.

UVOD

Društveni život je, u periodu u kojem živimo, u velikoj meri determinisan globalnim procesima. Globalizacija predstavlja veoma širok pojam sa brojnim i često spornim interpretacijama. Ipak, centralnu nit fenomena globalizacije predstavlja ideja da se većina savremenih problema ne može adekvatno analizirati na nivou nacionalnih država, odnosno u okvirima pojedinačnih zemalja i njihovih međunarodnih odnosa, već da ih je potrebno sagledavati u okvirima globalnih procesa (Skler, 2003:31). U tom kontekstu globalizacija se, prema nekim autorima (Held, 2003:48), inicijalno može shvatiti i kao širenje, produbljivanje i ubrzanje svetske međuzavisnosti u svim aspektima modernog društvenog života, od kulture do kriminala, od finansija do duhovnosti.

Globalne procese su nesumnjivo promovisali ekonomski faktori. Ekonomsko tržište je jedan od glavnih pokretača

* Tekst predstavlja rezultat rada na projektu »Pedagoški pluralizam kao osnova strategije obrazovanja«, br. 179036 (2011-2014), čiju realizaciju finansira Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

globalizacije, ali ona po sebi nije jednodimenzionalan fenomen, već se odnosi na skup promena i transformacija. Mnoge od ovih promena su pre društvene, kulturne i političke sa snažnim implikacijama na oblast obrazovanja i učenja.

IMPLIKACIJE GLOBALNIH PROCESA NA OBLAST OBRAZOVANJA I UČENJA

U celini posmatrano, globalizacija zahvata tri glavne razvojne dimenzije koje kreiraju nov kontekst i izazov za obrazovanje, za njegove institucije i praksu. Reč je o ekonomskoj, političkoj i kulturnoj dimenziji globalizacije.

Ekonomska globalizacija se manifestuje u internacionalizaciji ekonomije, u finansijskoj integraciji sveta. Ona se odnosi na ogroman porast svetske proizvodnje i trgovine, direktno investiranje, globalizaciju finansijskog tržišta, transnacionalnu i integrisanu proizvodnju, pojavu transnacionalnih preduzeća, konkurenciju za sedišta preduzeća u državama i regijama, „kraj” nacionalnih ekonomija. Ove promene su povezane sa pojavom ekonomije znanja u okviru koje ekonomska vrednost na globalnom nivou sve više zavisi od trgovine informacijama, a ne od trgovine materijalnim dobrima.

U tom kontekstu ekonomska globalizacija podstiče krupne promene u zapošljavanju i time dotiče jedan od tradicionalnih ciljeva obrazovanja – pripremu za rad. Budući da globalizacija ekonomije podrazumeva sve izraženiju podelu rada, rastuću konkurenciju, promene u strukturi zanimanja, kao i promene potrebnih znanja i veština, obrazovne institucije treba da razmotre vlastitu misiju u svetlu promena u radnim zahtevima i prilikama (Milutinović, 2008). One treba da omoguće usvajanje novih veština i sticanje fleksibilnosti kako bi čovek mogao aktivno participirati u društvima i ekonomijama znanja i ostvariti uspeh u globalnoj kompeticiji.

Politička globalizacija se manifestuje u potkopavanju suverenosti nacionalne države ili, u najmanju ruku, u nagrizanju nacionalne autonomije, kao i u oblikovanju međudržavnih integracija (na primer, Evropska unija). Reč je o uređenju sveta kao „globalnog građanskog društva” gde se od nezapadnih država traži promovisanje tekovina demokratskog građanstva, tj. univerzalnih ljudskih prava i vladavine zakona što je uslov svojevrsne integracije sveta. Međutim, kako je ekonomska saradnja i razmena postajala sve uređenija i kako su izrasle snažnije institucije koje

regulišu globalnu ekonomsku aktivnost, uz globalizaciju na tom planu paralelno je došlo i do porasta globalnih konflikata, kriminala, terorizma, ekoloških problema, ali sa neadekvatnim razvojem političkih institucija koje bi se uhvatile u koštac sa njima (Burbules & Torres, 2000). Obrazovne institucije bi mogle odigrati ključnu ulogu u rešavanju novonastalih problema, ali i problema kompleksne mreže namernih i nenamernih humanih posledica koje nastaju usled rasta globalnih korporacija, globalne mobilnosti, globalne komunikacije i globalne ekspanzije.

Kulturna globalizacija se sastoji u prihvatanju moralnih standarda u shvatanju dobra i zla, kao i u moralnom ponašanju, što je uslov održivog razvoja. Stoga se danas govori o globalnoj etici koja se određuje kao sistem zajedničkih vrednosti, a one su: ljudska prava i odgovornosti, demokratija i građansko društvo, zaštita manjina, mirno rešavanje sukoba, generacijska i međugeneracijska odgovornost za očuvanje prirodnih resursa na dobrobit sadašnjih i budućih generacija (Pastuović, 1999). Međutim, kultura danas postaje i nov izvor konflikata i dimenzija sukoba između globalnog i lokalnog. Sa jedne strane ona je sve homogenizovanija, dok sa druge strane postaje „... parohijalna, poprima obilježja zajednica i na neki način postaje plemenska, proces koji može pokrenuti nepoželjne procese izolacije, diskriminacije i nesnošljivosti” (Perotti, 1995:12).

Očigledno je da kulturna globalizacija duboko utiče na obrazovne politike, praksu i institucije. Naime, globalizacija menja načine na koji ljudi doživljavaju nacionalni identitet i kulturnu pripadnost. Mladi se u savremenim društvima, više nego prethodne generacije, suočavaju sa životom u kojem će raditi i živeti sa pojedincima druge nacionalne, lingvističke, religijske i rasne pozadine. Transkulturalna komunikacija, razumevanje, empatija i saradnja više nisu apstraktni ideali. Ne radi se o jednosmernoj asimilaciji i akomodaciji koja bi tražila od etničke, rasne, lingvističke ili religijske manjine da internalizuje osnovne kodove većine. Većina, takođe, treba da izvuče korist iz razumevanja senzibiliteta i kodova drugih kultura. Dakle, kako se svet pomera ka većoj globalnoj međuzavisnosti, mirna koegzistencija u velikoj meri će zavisiti od razboritog građanstva (White, 2004). Pitanje interkulturalnog obrazovanja dobija posebno značenje u globalnom kontekstu. Sve se više prihvata ideja kulturnog pluralizma koja se uvodi u programe interkulturalnog obrazovanja, a čiji je smisao razvoj svesti o višekulturalnosti kao društvenom bogatstvu.

Na kraju se nužno otvara pitanje: da li su posledice globalizacije „loše” ili postoje pozitivna obeležja povezana sa njenom praksom i dinamikom? Čini se da je najrealnija slika „globalnog sela” data u rečima: „Globalno selo je dinamično, ponekad čak haotično, sa dobrim i lošim osobinama. U njemu ima gladi i oskudice, ratova i drugih oblika nasilja, i u mnogim regionima dovodi do beznađa. Ali u njemu takođe ima i izvanrednih činova hrabrosti i dobrote, medicinskih proboja, novih tehnologija i nade u bolju budućnost” (Bredšo & Valas, 2003:275).

Globalizacija, svakako, predstavlja pojam koji sadrži heterogene procese. Dva obeležja koja bi se izvesno mogla označiti kao pozitivna su globalizacija demokratije i građanskog društva, te širenje ideje univerzalnih ljudskih prava uz porast organizacija koje nastoje da ih nadgledaju i štite. Političke slobode i zaštita individualnih i kolektivnih ljudskih prava stavljaju se u centar interesovanja politički zainteresovane javnosti. Osim toga, za one koji imaju sreću da žive u određenim sektorima društva, globalizacija se povezuje sa poboljšanim životnim standardom i to ne samo u smislu uživanja u materijalnim dobrima, već i u mogućnostima putovanja i bogaćenja putem kontakata sa drugim svetskim kulturama (Burbules & Torres, 2000). Najočigledniji „loše” strane globalizacije predstavljaju: porast nezaposlenosti, socijalno isključivanje, ljudska alijenacija, ekološko zagađenje i uvećani jaz između bogatih i siromašnih. Nekad se globalizacija povezuje sa ugrožavanjem nacionalnog suvereniteta i lokalnih tradicija, sa porastom nasilja, sa rastućom prisutnosti pokreta koji deluju protiv internacionalnog razvoja i koji mogu ozbiljno ugroziti svetsku sigurnost, mir, stabilnost i razvoj (na primer, trgovina narkoticima, mafija, trgovina oružjem masovne destrukcije, terorističke organizacije). Sve to zajedno zahteva pažljivo osmišljavanje obrazovnog odgovora na novonastale okolnosti u cilju sveopšte održivosti. Takođe, krupne ekonomske, društvene i političke promene neminovno otvaraju pitanje mesta i uloge darovitih u procesu globalizacije, odnosno pitanje obrazovanja i razvoja darovitih, te njihovog mogućeg angažovanja u rešavanju globalnih problema.

GLOBALIZACIJA I DAROVITI – GLOBALNO OBRAZOVANJE I UČENJE

Daroviti su se oduvek posmatrali kao nosioci i glavni razvojni resurs civilizacijskog napretka. Istina je da daroviti imaju

visoku svest o društvenoj odgovornosti i da su često zainteresovani za rešavanje problema značajnih za svet ili za lokalnu zajednicu (Watters & Diezmann, 2003). Međutim, istorija ljudskog društva može se istovremeno posmatrati i kao istorija (zlo)upotrebe darovitih pojedinaca: „Pomažući i služeći raznim gospodarima, sudjelujući u mnogim projektima, daroviti su bili jednako sistematični, poduzetni i inventivni u smišljanju oružja, načina mučenja i ubijanja ljudi, metoda indoktrinacije, ispiranja mozga ili manipulacije ljudima – kao što su bili i u umjetničkom stvaranju, razvoju znanosti, tehnologije i mnogim drugim pothvatima za koje su vjerovali da ih čine za dobrobit čovjeka i zajednice” (Hadžiselimović, 2007:10). Ovo svakako otvara kompleksan problem ciljeva i vrednosnih orijentacija obrazovanja darovitih kako bi svoje izuzetne potencijale razvili i iskoristili za dobrobit svoje, ali i budućih generacija.

U ovom kontekstu je potrebno istaći da se polazeći od potrebe aktivnog i promišljenog oblikovanja budućnosti smisao savremenog obrazovanja danas sve jasnije vidi u jačanju svesti učenika o povezanosti sveta, ali i u osposobljavanju učenika za suočavanje sa globalnim izazovima. Zato se javlja nastojanje da se raznovrsnim programima, posebno u području globalnog obrazovanja promovišu znanja o globalnim problemima, kao i odgovornosti za jačanje održive demokratije uređene na vrednostima jednakosti prilika, ljudskih prava, pluralizma, solidarnosti i mira.

Globalno obrazovanje određuje se kao inovativni pristup kojim se učenicima pomaže da razumeju načela i probleme povezivanja u svetu razlika, da usvoje globalnu svest i veštine bitne za rešavanje globalnih problema kao što su na primer, kršenje ljudskih prava, diskriminacija velikog broja ljudi, glad, siromaštvo i ugroženost životne sredine (Düerr & Spajić-Vrkaš & Ferreira Martins, 2002:58). Globalno obrazovanje jednako podstiče poštovanje kulturnih razlika, kao i sličnosti. Ono je okrenuto razvoju višestruke perspektive i višestruke svesti o različitim događajima. Među najvažnijim zadacima takvog obrazovanja su: razumevanje sveta kao međuzavisnog i međupovezanog sistema aktivnosti i načina života; razumevanje načina na koji lokalne odluke određuju globalnu dinamiku i, obrnuto, kako globalna dinamika determiniše lokalne odluke i dr. (Ibidem).

Neki autori (Becker, 1982) ciljeve globalnog obrazovanja posmatraju kroz sledeće građanske kompetencije: (1) *kompetencije za opažanje vlastite uloge u globalnom društvu*, što uključuje i

svest o postojanju različitih percepcija, verovanja i stavova o globalnom društvu i njegovim komponentama; (2) *kompetencije za donošenje odluka* sa svešću o njihovim transnacionalnim i transgeneracijskim posledicama; (3) *kompetencije prosuđivanja*, što obuhvata i etičke kompetencije izbora vrednosti; (4) *kompetencije za aktivno participiranje*. Danas se ovim kompetencijama dodaju sledeće dimenzije: (1) *kroskulturalno razumevanje* koje, između ostalog, uključuje shvatanje višedimenzionalnosti i složenosti kultura; (2) *svest o višestrukim perspektivama* koja obuhvata stav da se, zbog razlika u verovanjima i izborima, mišljenje jedne osobe ne mora slagati sa mišljenjima drugih osoba i da pristupi drugih mogu biti podjednako relevantni za rešavanje globalnih problema; (3) *svest o globalnim sistemima i globalnoj dinamici* koja se odnosi na razumevanje ekonomskih, političkih, tehnoloških i drugih odnosa koji nadilaze nacionalne i regionalne granice; (4) *svest o stanju planete*, što uključuje razumevanje globalnih problema – neravnopravno korišćenje svetskih resursa, masovne migracije, ekološke krize, porast stanovništva, nejednak razvoj; (5) *razumevanje globalne istorije*, što uključuje prihvatanje istorijskog pristupa u razmatranju međuzavisnosti sveta i korišćenje novih pojmova, kao što je pojam moći, u interpretaciji istorijskih događaja (Düerr & Spajić-Vrkaš & Ferreira Martins, 2002:59).

Čini se da programi globalnog obrazovanja i učenja, utemeljeni u humanističku koncepciju društvenog razvoja, upravo otvaraju mogućnosti dobre i kvalitetne podrške darovitim. Podrška darovitim bi se mogla odvijati u okviru aktivnosti učenja kojima se razvijaju poželjne osobine građanina sveta, koje potpomažu ostvarenje ciljeva globalnog obrazovanja. Ovakva podrška uključuje dizajniranje aktivnosti globalnog učenja u svrhu uvećanja veština komunikacije, kolaboracije, pregovaranja, kritičkog mišljenja, sticanje višestrukih perspektiva putem dijaloške ko-konstrukcije značenja sa pojedincima iz različitih kultura. U tom smislu nije dovoljno da daroviti samo proučavaju i istražuju određena naučna područja. Programi globalnog obrazovanja i učenja, prema nekim autorima (Gibson & Rimmington & Landwehr-Brown, 2008), podrazumevaju osiguranje sklopa uslova: susreti različitih kultura, korišćenje komunikacione i informacione tehnologije i timski rad prema supstantivnom cilju. Dakle, potrebno je raditi u pravcu razvoja širokog raspona osobina i upotrebe određenih postupaka darovitih u svrhu dostizanja željenih karakteristika građanina sveta.

Najpre je reč o tome da je potrebno razvijati određene *sklonosti* i *vrednosti* kao što su, na primer, senzibilitet za osećaje i perspektivu drugog pojedinca i zauzimanje aktivnog interesovanja za njegove brige. Daroviti treba da unaprede već postojeću osetljivost na moralna pitanja, prava i osećanja drugih, kao i duboku brigu za globalna i lokalna socijalna pitanja. Okruženje koje podstiče slušanje i razmatranje tački gledišta drugih kreira uslove za razvoj ovih sklonosti i dispozicija. Zato programi globalnog učenja pretpostavljaju upotrebu diskusionih grupa u svrhu razjašnjenja vlastitih verovanja i vrednosti. Iskustva globalnog učenja zahtevaju definisanje vlastitih vrednosti koje utiču na procene i odluke kroz interkulturalnu komunikaciju, refleksiju i kolaboraciju. Ova iskustva takođe podstiču i razvoj *globalne svesti* koja se odnosi na poznavanje fenomena globalizacije, na razumevanje globalne međuzavisnosti i povezanosti. Programi globalnog obrazovanja treba da uključe i razvoj *tehnoloških veština*, tj. razvoj opšte informatičke i komunikacijske pismenosti (Gibson & Rimmington & Landwehr-Brown, 2008). Ove veštine se tiču mogućnosti pristupa novim informacijama, te komunikacije putem upotrebe komunikacione i informacione tehnologije.

Kompetencije za interkulturalnu komunikaciju i *interpersonalna inteligencija* takođe se nalaze u osnovi značajne razmene među pojedincima različitih kultura. Ove sposobnosti podrazumevaju dobro rasuđivanje na području razumevanja ponašanja i iskustva druge osobe shodno njenom socijalnom i kulturnom kontekstu, dobru interakciju sa drugima i uključivanje u emocionalne odnose sa drugima. Programi globalnog učenja bi trebalo da kreiraju i niz prilika za *refleksiju*, *metakognitivni razvoj* i *razvoj intrapersonalne inteligencije*, kao sposobnosti prepoznavanja vlastitog načina funkcionisanja i adekvatnog odnosa prema sopstvenim emocijama, interesima i sposobnostima, što uključuje i vođenje računa o preferencijama drugih. Dalje, aktivnosti globalnog učenja uključuje i *veštine kolaboracije* kao osnove za građenje i održavanje produktivnih radnih odnosa i za participaciju efektivnih građanina globalnog sveta (na primer, kreiranje grupne saglasnosti u ostvarenju kolektivnog cilja). *Veštine kritičkog mišljenja* takođe se posmatraju kao esencijalne za uspešno rešavanje problema i uključuju veštine rezonovanja kao što su: poređenje, klasifikovanje, određivanje uzroka i posledica, deduktivno i induktivno rezonovanje, predviđanje, planiranje, postavljanje hipoteza (Ibidem). One predstavljaju i uslov za

donošenja etičkih odluka i pretpostavljaju formiranje globalne etike (vrednosti koje se odnose na opšta ljudska prava, globalnu građansku kulturu, očuvanje prirodnih resursa).

Potrebno je dodati da se u informatičkom dobu u kojem se postojeće znanje i tehnologija neprestano dopunjuju, osnove pedagoškog rada takođe menjaju. Umesto na predavanje postojećeg znanja, pedagogija je više usmerena na kreiranje novog znanja, na učenje radi suočavanja sa promenama i učenja sa drugim. Stoga programe globalnog obrazovanja i učenja ne treba utemeljivati u tradicionalnu obrazovnu paradigmi. Reč je o tome da se globalno učenje shvata kao socijalno konstruktivistička aktivnost koja uključuje doživljajno učenje, te učenje po projektima. Prema socijalno konstruktivističkoj perspektivi učenje se redefiniše i predstavlja proces postajanja aktivnim učesnikom u različitim praktičnim zajednicama. Učestvovanjem u tim zajednicama pojedinci usvajaju odgovarajuća socio-kulturna znanja i praksu, kao što su načini govora i ponašanja, načini predstavljanja ideja, načini komunikacije, načini sticanja i verifikovanja znanja, vrednosti i verovanja (Lim & Renshaw, 2001:14). Ključni koncept predstavlja „zona narednog razvoja”, koji redefiniše razvoj – koji sada uključuje i zajedničke napore – umesto da se svede na individualni poduhvat. On ukazuje na način na koji pojedinci sa većim kulturnim kapitalom i članstvom u određenoj praktičnoj zajednici mogu da podstiču učešće učesnika početnika u društvenim i kulturnim aktivnostima. Ovaj pomak u konceptualizaciji pedagogije nudi nove mogućnosti i izazove uključivanja pojedinaca različitih sposobnosti i različitog kulturnog porekla u nove oblike saradnje i nova partnerstva.

ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Globalni kontekst predstavlja nov izazov za obrazovanje darovitih i zahteva dinamičan odgovor i inteligentno ponašanje, kako pojedinaca, tako i institucija. Danas su zajednice višestruke, dislocirane, privremene i promenljive. Uvećanje kompleksnosti koja je generisana različitim mehanizmima globalizacije u političkoj, ekonomskoj i socijalnoj sferi suočava nas sa potrebom za novim znanjima i razvojem individualnih i institucionalnih kompetencija kao glavnih činilaca razvoja društva i čoveka. Cilj nije samo nadmetanje, već i saradnja među pojedincima, nacijama, državama i regionima.

U ovom kontekstu obrazovanje i učenje treba da budu usmereni svojim sadržajima, ne samo na ekonomsku efikasnost, već i na razvoj čoveka kao građanina, na eliminisanje velikih razlika i protivrečnosti koje postoje u savremenom društvu, na slobodno izražavanje mišljenja i slobodno praktikovanje demokratskih alternativa (Savićević, 2000:26). Stoga je potrebno proširivanje pogleda na obrazovanje darovitih i pažljivije definisanje njegovih ciljeva koji će biti utemeljeni na humanističkim osnovama i istovremeno imati u vidu globalna kretanja. Kao rezultat, obrazovni ciljevi koji teže da se više bave fleksibilnošću i adaptabilnošću (na primer, kao odgovor na brze promene u radnim zahtevima i prilikama), da se bave razvojem kroskulturnog razumevanja i višestrukih perspektiva i svesti o različitim događajima, te razvojem globalne svesti i veština bitnih za rešavanje globalnih problema, izrastaju kao novi imperativi.

Zbog uske povezanosti obrazovanja i društva znanja, globalizacija je učinila društveni sistem još osetljivijim na greške u obrazovnom sistemu. To implicuje uverenje da u području obrazovanja i razvoja darovitih nije dovoljno samo staviti akcenat na njihov kognitivni razvoj i akademska postignuća. Ne treba očekivati da će daroviti automatski svoje dragocene potencijale upotrebiti na konstruktivan način, za dobrobit društva. Otuda zahtev da se jednaka pažnja posveti njihovom emotivnom, moralnom, vrednosnom i motivacionom razvoju. Programi globalnog obrazovanja i učenja deluju obećavajuće u pravcu pružanja drugačije podrške darovitim tokom njihovog razvoja, kao osnova za izbor i usvajanje odgovarajućih vrednosti koje bi osiguravale prihvatljivu upotrebu nauke i tehnologije u današnjem globalnom društvu.

Literatura:

- Becker, J. M. (1982) Goals for Global Education, *Theory Into Practice*, Vol. XXI, No. 3, 228–233.
- Bredšo, J. & Valas, M. (2003) Stvarnost nejednakosti: priče iz celog sveta, u: *Globalizacija – mit ili stvarnost: sociološka hrestomatija*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 274–296.
- Burbules, N. C. & Torres, C. A. (2000) Globalization and Education: An Introduction, in: N. C. Burbules, C. A. Torres (eds.) *Globalization and Education: Critical Perspectives*, New York: Routledge, Retrived October 21, 2003 from the World Wide Web <http://faculty.ed.uiuc.edu/burbules/papers/global.html>

- Düerr, K. & Spajić-Vrkaš, V. & Ferreira Martins, I. (2002) *Učenje za demokratsko građanstvo u Europi*, Zagreb: Filozofski fakultet, Centar za istraživanje, izobrazbu i dokumentaciju u obrazovanju za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
- Gibson, K. L. & Rimmington, G. M. & Landwehr-Brown, M. (2008) Developing Global Awareness and Responsible World Citizenship With Global Learning, *Roepers Review*, Vol. 30, No. 1, 11–23.
- Hadžiselimović, Dž. (2007) (Zlo)upotreba darovitih: kratki ogleđ o odgovornosti darovitih i njihovih odgajatelja, *Metodički Ogledi*, Vol. 14, No. 1, 9–18.
- Held, D. (2003) Debate o globalizaciji, u: *Globalizacija – mit ili stvarnost: sociološka hrestomatija*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 48–60.
- Lim, L. & Renshaw, P. (2001) The Relevance of Sociocultural Theory to Culturally Diverse Partnership and Communities, *Journal of Child and Family Studies*, Vol. 10, No. 1, 9–21.
- Milutinović, J. (2008) *Ciljevi obrazovanja i učenja u svetlu dominantnih teorija vaspitanja 20. veka*, Novi Sad: Savez pedagoških društava Vojvodine.
- Pastuović, N. (1999) *Edukologija: Integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*, Zagreb: Znamen.
- Perotti, A. (1995) *Pledoaje za interkulturalni odgoj i obrazovanje*, Zagreb: Educa.
- Savićević, D. M. (2000) *Put ka društvu učenja*, Beograd: Đuro Salaj, Prosvetni pregled.
- Skler, L. (2003) Rivalska shvatanja globalizacije, u: *Globalizacija – mit ili stvarnost: sociološka hrestomatija*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 31–47.
- Watters, J. J. & Diezmann, C. M. (2003) The Gifted Student in Science: Fulfilling Potential, *Australian Science Teachers Journal*, Vol. 49, No. 3, 46–53.
- White, S. R. (2004) Educating Toward Future Globalization: A New Societal Myth and Pedagogic Motif, *Educational Foundations*, Vol. 18, No. 1, 71–96.

Jovana Milutinović, Ph.D, Slađana Zuković, Ph.D
Faculty of Philosophy, Department of Pedagogy, Novi Sad

EDUCATION AND LEARNING OF THE GIFTED IN THE CONTEXT OF GLOBAL PROCESSES

The text analyses heterogeneous processes of globalization with special emphasis on their economic, political and cultural dimensions. The processes represent a new context for education, for its institutions and practices, including the area of education and learning of the gifted. Analyzing the "bad" effects of globalization, and the positive characteristics related to its practice and dynamics, the paper concludes that global processes require expansion of the views on education and a closer definition of its objectives, which should be based on humanistic grounds and directed towards the development of the cross-cultural understanding and multiple perspectives and awareness of different events, as well as the development of global awareness and skills, which are essential for solving global problems. In this context, the authors reflect on assumptions for supporting the gifted during their development within the innovative approach to global education.

Key words: globalization, giftedness, education and learning, global education.

